

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

"Təsdiq edirəm:"
Tədrisin təşkili və təlim texnologiyaları üzrə
prorektor v.i.e. dos.Z.Məmmədov
"20" 05 2025-c

Fənn sillabusu

İxtisas: 050504-Ekologiya

Fakültə: Təbiyyat

Kafedra: Fzika, kimya və biologiya

Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Biomüxtəlifliyin qorunması

Fənn proqramı: Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin 19.09.2022-ci il tarixli F-556 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş proqram.

Kodu: İF-B21

Tədris ili: III (2025-2026) Semestr: V

Tədris yükü: Cəmi- 60 saat. Auditoriya saati - 20 saat (10 saat müəahirə, 10 saat seminar.)

Tədris forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan dilli

AKTS üzrə kredit: 6 kredit

Auditoriya №:

Saat:

I. Müəllim haqqında məlumat: Ramiz Şəmmədov, biol.e.n., dos.

Məsləhət günləri və saati: III gün saat 9⁰⁰-17⁰⁰.

E-mail ünvanı: rshammadli@gmail.com

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., H.Z.Tağıyev küçəsi, 3 saylı tədris binası

II. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1. Əliyev C.Ə., Əkpərov Z.İ., Məmmədov A.T. "Bioloji müxtəliflik" Bakı, "Elm", 2008, 231 s.
2. Əkpərov Z.İ. "Azərbaycan bitki genetik ehtiyatları", Bakı, 2021, 496 səh.
3. Əkpərov Z.İ., Məmmədov A.T. "Bitki genetik ehtiyatlarının əsas tədqiqat strategiyaları // Azərbaycan Aqrar Elmi, Bakı, 2007, N1-3, s.120-124.
4. Əliyev C.Ə., Əkpərov Z.İ., "Azərbaycanın Bitki Genetik Ehtiyatları". // Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının xəbərləri, Bakı, 2002, N1-6, s.57-58.
5. Budaqov B.Ə. "Azərbaycanın müasir təbii landşaftları". "Elm", 1988, 135 s.
6. Budaqov B.Ə. "Düzümlü, düzünsüz təbiət". Bakı, 1990, 120 s.
7. Budaqov B.Ə., Mikayılov A.A. "Fiziki-coğrafi (landşaft) rayonlaşdırma. Azərbaycan Respublikasının konstruktiv coğrafiyası". "Elm", 1996, 173-187 s.
8. Hacıyev V.C., Azərbaycanın yüksəkdağlıq bitkililiyinin ekosistemi. Bakı, "Təhsil" Elm, 2004, 130 s.
9. Məmmədov Q.S., Xəlilov M.Y. "Ekologiya və ətraf mühit". Bakı, "Elm", 2004, 504 s.
10. Məmmədov V., Yusifov E. Ekoloji menecment. I, II cild, Bakı, 2014, 384 s.

Əlavə ədəbiyyat

11. Azərbaycan Respublikasının Bioloji müxtəliflik üzrə Ölkə Tədqiqatı. Bioloji müxtəliflik Konvensiyası üzrə I Milli Məruzə. Bakı, "ƏLFƏRUL", 2004, 160 s.
12. Azərbaycan Respublikasının ətraf mühitə dair qanunvericilik toplusu. Bakı, 2002.

№	Bal	Qiymət	
		Sözlə	Hərflə
1.	91-100	əla	A
2.	81-90	çox yaxşı	B
3.	71-80	yaxşı	C
4.	61-70	kafi	D
5.	51-60	qənaətbəxş	E
6.	50 və ondan aşağı	qeyri-kafi	F

III. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda onun haqqında əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

6. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 10 saat .Cəmi:10 saat

№	Keçirilən mühazirə mövzuları	Mühazirə	Tarix
1	Biomüxtəlifliyə giriş. Biomüxtəliflik fənni və onun predmeti. Plan: Biomüxtəliflik, yer üzərində olan həyatın növ müxtəlifliyinin əsası kimi. Bütün ekosistemlərin, növlərin və genetik materialın müxtəlifliyi. Biomüxtəlifliyin insanın həyatında oynadığı rol. Biomüxtəlifliyin müxtəlif təşkil olunma səviyyələrində - gen, populyasiya, növ, ekosistem və s. varlığını təmin edən təbii proseslər. Biomüxtəliflik ekosistemin ən vacib komponenti kimi. Mənbə: [1;2;6;8;15]	2	
2	Biomüxtəlifliyin qorunmasında beynəlxalq əməkdaşlıq Plan: Ətraf Mühit və İnkişaf üzrə Deklarasiya (Rio Deklarasiyası). Qlobal Miqrasiya Fəaliyyətlərin Uzunmüddətli Proqramı (21-ci əsr üçün gündəlik). Bütün tip meşələrin səmərəli istifadəsi, qorunub saxlanması və yenilənməsinin prinsipləri (Meşə prinsipləri). Bioloji müxtəliflik haqqında konvensiya, İqlimin dəyişməsi haqqında konvensiya Mənbə: [1;2;6;8;15].	2	
3	Biomüxtəliflik bir sistem kimi və onun müasir vəziyyəti. Plan: Bioloji müxtəlifliyin sistem konsepsiyası. Biomüxtəlifliyin sistem konsepsiyasının inkişaf yolları. Biomüxtəlifliyin inkişaf tarixi. Biomüxtəlifliyin inkişaf tarixində iqlimin rolu. Buzlaşmalarının biomüxtəlifliyə təsiri. Azərbaycanda buzlaşmaya məruz qalmayan regionlar. Ada ekosistemi. Təbii məhdudlaşdırıcı amillər və biomüxtəliflik. Biosferin müxtəlif sahələrində biomüxtəliflik və məhdudlaşdırıcı amillər. Quruda (materik və adalarda) məhdudlaşdırıcı amillər: temperatur və rütubət. Məhdudlaşdırıcı amillərin nisbi xarakteri. Biomüxtəlifliyin dəyişməsi. Fəlakətlər və dövri inkişaf. Mənbə: [1;2;3;7;8;15].	2	
4	Biomüxtəlifliyin azalması: səbəb və nəticələr Plan: Biomüxtəlifliyə təsir edən amillər. Monokultur təsərrüfat və biomüxtəliflik. Yaşayış mühitinin dağılması və fragmentləşmə. Çirklənmələr. Regional ərazi planlaşdırılması. Biomüxtəliflik və global iqlim dəyişiklikləri. Adventiv növlərin ekosistemə təsiri. Təbii patogen növlər. Nadir və kökü kəsilməkdə olan növlər. Qırmızı kitablar. Biomüxtəlifliyin dəyərləri, praktik əhəmiyyəti və istifadəsi. Biomüxtəlifliyin mühafizə strategiyaları	2	

	Mənbə:[2;5;7;15].		
5	Biomüxtəlifliyin mühafizə strategiyaları Biomüxtəlifliyin mühafizə strategiyaları Plan: Biomüxtəlifliyin mühafizə strategiyaları. Tədqiqat və təlim proqramları. <i>In situ</i> mühafizə. Biotexniki tədbirlər. <i>Ex situ</i> tədbirlər. On – farm mühafizə. Biotopların mühafizəsi və bərpası. Biomüxtəlifliyin dəyərləri, praktik əhəmiyyəti və istifadəsi. Ümumdünya təbiəti mühafizə strategiyaları. Müvəqqəti qoruqların mühafizəsi. Biomüxtəliflik üzrə milli strategiya və fəaliyyət planı. Mənbə:[5;7;9;11;15].	2	
	Cəmi:	10	

X.Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Tələbə aşağıdakıları bilməli və bacarmalıdır:

Bioloji müxtəlifliyin əhəmiyyəti, dəyəri, mühafizəsi və mühafizəsi istiqamətində regional və beynəlxalq əməkdaşlığın rolunu, ətraf mühitin və ekosistemlərin müxtəlifliyini, təbii məhdudlaşdırıcı amillər və biomüxtəlifliyə onların təsirini, biomüxtəlifliyin dəyişməsi və ona təsir edən amilləri, biotopların mühafizəsi və bərpasını, biomüxtəlifliyin müasir mühafizə strategiyalarını və s.

XI.Fənn üzrə təlimin nəticələri:

Kursu başa vurduqdan sonra tələbələr:

Bioloji müxtəliflik haqqında, onların müasir vəziyyəti və mühafizə strategiyası, əhəmiyyəti, dəyəri haqqında biliklər əldə edəcəklər. Eyni zamanda mühafizəsi istiqamətində regional və beynəlxalq əməkdaşlığın rolunu, *ex situ*, *in situ* və on farm mühafizə strategiyalarını, Azərbaycanın bitki, heyvan və torpaq biomüxtəlifliyi haqqında, biomüxtəlifliyə təsir edən amillər, təbii və antropogen ekosistemlər haqqında biliklər şərh edir. Biomüxtəlifliyin azalma səbəblərini şərh edir. Biomüxtəlifliyin qorunma səbəblərini şərh edir. Biomüxtəlifliyin qiymətləndirilməsini şərh edir.

XII. Fənn haqqında tələbənin rəyinin öyrənilməsi.

XIII. Kollektiv sualları

1. Biomüxtəliflik, yer üzərində olan həyatın növ müxtəlifliyinin əsası kimi.
2. Ətraf Mühit və İnkişaf üzrə Deklarasiya (Rio Deklarasiyası).
3. Bioloji müxtəliflik haqqında konvensiya, iqlimin dəyişməsi haqqında konvensiya
4. Bioloji müxtəlifliyin sistem konsepsiyası.
5. Təbii məhdudlaşdırıcı amillər və biomüxtəliflik.
6. Biomüxtəlifliyin dəyişməsi.
7. Biomüxtəlifliyə təsir edən amillər.
8. Çirklənmələrin biomüxtəlifliyə təsiri.
9. Biomüxtəliflik və global iqlim dəyişiklikləri.
10. Nadir və kökü kəsilməkdə olan növlər. Qırmızı kitablar.

Fənn üzrə imtahan sualları:

1. Biomüxtəliflik, yer üzərində olan həyatın növ müxtəlifliyinin əsası kimi.
2. Bütün ekosistemlərin, növlərin və genetik materialın müxtəlifliyi.
3. Biomüxtəlifliyin insanın həyatında oynadığı rol.
4. Biomüxtəliflik ekosistemin ən vacib komponenti kimi.
5. Ətraf Mühit və İnkişaf üzrə Deklarasiya (Rio Deklarasiyası).
6. Global Məqsətlər Fəaliyyətlərin Uzunmüddətli Proqramı (21-ci əsr üçün gündəlik).

7. Bütün tip meşələrin səmərəli istifadəsi, qorunub – saxlanması və mənilməsinin prinsipləri (Meşə prinsipləri).
8. Bioloji müxtəliflik haqqında konvensiya, İqlimin dəyişməsi haqqında konvensiya
9. Bioloji müxtəlifliyin sistem konsepsiyası.
10. Biomüxtəlifliyin sistem konsepsiyasının inkişaf yolları.
11. Buzlaşmalarının biomüxtəlifliyə təsiri.
12. Azərbaycanda buzlaşmaya məruz qalmayan regionlar.
13. Təbii məhdudlaşdırıcı amillər və biomüxtəliflik.
14. Biosferin müxtəlif sahələrində biomüxtəliflik və məhdudlaşdırıcı amillər.
15. Quruda (materik və adalarda) məhdudlaşdırıcı amillər: temperatur və rütubət.
16. Məhdudlaşdırıcı amillərin nisbi xarakteri.
17. Biomüxtəlifliyin dəyişməsi.
18. Fəlakətlər, dövrü inkişaf və biomüxtəliflik
19. Biomüxtəlifliyə təsir edən amillər.
20. Monokultur təsərrüfat və biomüxtəliflik.
21. Yaşayış mühitinin dağılması və fraqmentləşmə.
22. Çirklənmələrin biomüxtəlifliyə təsiri.
23. Regional ərazi planlaşdırılması.
24. Biomüxtəliflik və global iqlim dəyişiklikləri.
25. Adventiv növlərin ekosistmə təsiri. Təbii patogen növlər.
26. Nadir və kökü kəsilməkdə olan növlər. Qırmızı kitablar.
27. Biomüxtəlifliyin dəyərləri, praktik əhəmiyyəti və istifadəsi.
28. Biomüxtəlifliyin mühafizə strategiyaları
29. Tədqiqat və təlim proqramları. *In situ* mühafizə.
30. Biotexniki tədbirlər. *Ex situ* tədbirlər. On – farm mühafizə.
31. Biotopların mühafizəsi və bərpası.
32. Biomüxtəlifliyin dəyərləri, praktik əhəmiyyəti və istifadəsi.
33. Ümumdünya təbiəti mühafizə strategiyaları.
34. Mühəqqəti qoruqların mühafizəsi.
35. Biomüxtəliflik üzrə milli strategiya və fəaliyyət planı

“Biomüxtəlifliyin qorunması” fənninin sillabusu 050504 “Ekologiya ” ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Fizikiya, kimya və biologiya” kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq olunmuşdur. (15 may 2025-ci il, Protokol N 10)

Kafedra müdürü v.i.e.:

dos. R.Z. Şəmmədov

Fənn müəllimi:

dos. R.Z. Şəmmədov.